

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบการปฏิบัติกรรมฐานของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) กับพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน) มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาการปฏิบัติกรรมฐานของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) เพื่อศึกษาการปฏิบัติกรรมฐานของพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน) และเพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติกรรมฐานของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) และพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน) ซึ่งสรุปความได้ดังนี้

กรรมฐานเป็นงานสำหรับพัฒนาจิตให้เกิดสมาธิและปัญญา เป็นเครื่องมือสำคัญในการปฏิบัติเพื่อดำเนินไปสู่จุดหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา คือความดับทุกข์ ผู้ปรารถนาจะเข้าถึงจุดหมายดังกล่าวจะต้องศึกษาและปฏิบัติกรรมฐาน การศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการปฏิบัติกรรมฐานของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) และ พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน) ทำให้ได้ทราบแนวคิดหลักคำสอนและวิธีการปฏิบัติกรรมฐานตลอดถึงการนำหลักปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพระไตรปิฎกมาประยุกต์ใช้ของทั้งสองท่าน

หลวงพ่อบุญมาไม่ได้ละเลยปริยัติ แต่ในการปฏิบัติท่านสอนให้วางปริยัติไว้ก่อน เพราะเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติ หลวงพ่อให้ความสำคัญต่อการรักษา ศีลาจารวัตรมาก เพราะศีลหรือพระวินัยเป็นวิธีสร้างชุมชนสงฆ์ให้เกิดความสงบเรียบร้อย อีกทั้งยังส่งเสริมการปฏิบัติกรรมฐานด้วย ท่านปฏิบัติโดยการบริกรรมว่า “พุทโธ” ซึ่งอาจทำให้เข้าใจว่าเป็นการปฏิบัติแบบสมถะ แต่เมื่อได้ศึกษาแนวการปฏิบัติของท่านแล้วจะเห็นว่า มีลักษณะเหมือนอานาปานสติ เพราะท่านไม่ทิ้งสติในการปฏิบัติ แม้มีผู้ถามว่าท่านปฏิบัติแนวไหน ท่านก็กล่าวว่าตอบยากเหมือนกัน เพราะใช้ทั้งสมาธิและสติ แต่ก็พอสรุปได้ว่าท่านปฏิบัติธรรมแบบไม่แบ่งแยกประเภทธรรม เป็นการปฏิบัติแบบเชื่อมโยงหรือสัมพันธ์กัน หรืออาจกล่าวได้ว่าท่านใช้สติพัฒนาสมาธิให้ก้าวไปสู่ปัญญา

ส่วนหลวงตามหาบัวมีทัศนะว่า จุดมุ่งหมายของการบวชที่แท้จริงคือการปฏิบัติเพื่อพระนิพพาน เมื่อได้ศึกษาปริยัติแล้วควรปฏิบัติตามด้วยจึงจะได้ชื่อว่าเป็นพระไตรปิฎกในหรือผู้มีตาคิ พระวินัยเปรียบเหมือนรั้วกันไม่ให้ข้ามหรือปลิกแวง ส่วนพระธรรมเป็นทางปฏิบัติสายกลาง ในการปฏิบัติ ต้องมีความสำรวม พุคแต่น้อย ปฏิบัติให้มาก

วิธีปฏิบัติในการยืน ให้ยืนตัวตรงในท่าปกติแล้วกำหนดสติตั้งแต่ปลายผมลงมาสะดือ และปลายเท้าโดยลำดับ แล้วกำหนดตั้งแต่ปลายเท้าขึ้นไปสะดือและปลายผมโดยลำดับ ทำเป็น อนุโลมและปฏิโลมอย่างนี้ การเดินจรมกรรม ทางเดินควรมีความยาวประมาณ ๒๐-๒๕ เมตร ก่อนเดินให้ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัยและผู้มีพระคุณก่อนแล้วจึงเดินด้วยความสำรวม กำหนดสติไว้ที่คำบริกรรม พุทโธ, การนั่ง ให้นั่งตัวตรงสบาย ไม่บังคับกาย บริกรรม พุทโธ ด้วยความมีสติ, การนอน และอิริยาบถย่อยอื่น ๆ ก็ทำในลักษณะเดียวกันนี้, อุปสรรคของการปฏิบัติที่ต้องแก้ไขหรือละมีหลายอย่าง เช่น ความกลัว นิเวศน์ อุปาทาน วิปัสสนูปกิเลส เป็นต้น ส่วนการประยุกต์ใช้สติปัฏฐาน ๔ ท่านอธิบายถึงการพิจารณาเวทนาที่เกิดขึ้นในขณะปฏิบัติ จนสามารถข่มได้และพัฒนาไปสู่การเจริญวิปัสสนากัมมัญฐานในที่สุด

จากการศึกษาเปรียบเทียบคำสอนเกี่ยวกับการปฏิบัติ พบว่า มีลักษณะใกล้เคียงกัน เพราะท่านทั้งสองถือปฏิบัติตามสายหลวงปู่่มั่น เช่น เห็นว่าการศึกษาเฉพาะปริยัติอย่างเดียว จะทำให้เกิดความสงสัยในคำสอนหรือเป็นเหตุให้ถกเถียงกัน ไม่อาจเข้าถึงธรรมได้ ดังนั้น จึงต้องปฏิบัติควบคู่กันไปด้วย แม้การปฏิบัติตามหลักวิปัสสนาก็มีลักษณะใกล้เคียงกัน วิธีการของหลวงพ่อบุญมีลักษณะเป็นอานาปานสติ คือมีสติกำหนดคลมหายใจในอิริยาบถยืน ส่วนวิธีการของหลวงตามหาบัวมีลักษณะเหมือนกายคตาสติในอิริยาบถยืน

วิธีการเดินจงกรมของหลวงพ่อบุญและหลวงตามหาบัวที่เหมือนกันคือ จะกำหนดกายคือ กิริยาเดินหรือกำหนดพิจารณาบทธรรมก็ได้ แต่วิธีของหลวงตามหาบัวมีความเป็นทางการกว่าในเชิงธรรมเนียมปฏิบัติ คือมีการประนมมือระลึกถึงคุณพระรัตนตรัยและผู้มีพระคุณก่อน

หลวงตามหาบัวมีการกล่าวถึงการปฏิบัติในอิริยาบถนอนด้วย แต่ไม่ได้ส่งเสริมการปฏิบัติในอิริยาบถนี้ เพราะเป็นเหตุแห่งความเกียจคร้าน แต่หลวงพ่อบุญห้ามปฏิบัติในอิริยาบถนอน

ปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาในการปฏิบัติ พบว่า หลวงพ่อบุญท่านสอนเกี่ยวกับปัญหาการปฏิบัติในระดับพื้นฐานคือการกำหนดคลมหายใจและความง่วง โดยเฉพาะความง่วงนั้นท่านสอนให้แก้ไขด้วยการปรับอินทรีย์ส่วนหลวงตามหาบัวสอนถึงปัญหาและวิธีแก้ปัญหาทั้งในระดับพื้นฐานและระดับสูง เช่น วิปัสสนูปกิเลส เป็นต้น ซึ่งต้องแก้ไขด้วยการพิจารณาให้เห็นด้วยปัญญาตามหลักไตรลักษณ์

หลวงพ่อบุญปฏิบัติแบบเชื่อมโยงกันแห่งองค์ไตรสิกขา มีลักษณะเป็นอานาปานสติในรูปแบบการบริกรรมว่า พุทโธ เพราะใช้สติกำหนดคลมหายใจและพิจารณาสภาวะเพื่อยกจิตขึ้นสู่วิปัสสนา ส่วนหลวงตามหาบัวมีจิตนิสัยไปในทางสมถะ ท่านฝึกสมาธิจนมั่นคงหนักแน่นและสามารถอยู่ในสมาธิได้นาน ท่านมีความสุขอย่างยิ่งจากที่จิตใจไม่ฟุ้งซ่านและติดอยู่ในสมาธินานถึง

๕ ปี ไม่ก้าวหน้าสู่ขั้นปัญญาได้เลย จนกระทั่งได้รับการเตือนให้ละการติดสุขในสมาธิจากหลวงปู่ มั่นท่านจึงได้เริ่มพิจารณาทางด้านปัญญาในที่สุด

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเปรียบเทียบเรื่องการปฏิบัติกรรมฐานของพระโพธิญาณเถร(ชา สุภทฺโท) กับพระธรรมวิสุทธิมงคล(หลวงตามหาบัว) จะเห็นทั้งความเหมือนและความต่าง และประเด็นอื่นๆ ตามเนื้อหาที่ได้เปรียบเทียบเชิงวิเคราะห์มาแล้ว แต่ยังพบประเด็นที่ควรแก่การศึกษาต่อไป จึงเสนอเป็นข้อเสนอ ๒ ประการ ได้แก่

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

การศึกษาวิเคราะห์แนวการสอนกรรมฐานของหลวงปู่ชา สุภทฺโทและหลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ทำให้มองเห็นอรรถปริยาและจุดเด่นในการสอนกรรมฐานของทั้งสองท่านที่สามารถนำมาประยุกต์หลักคำสอนในพระไตรปิฎกมาปรับใช้ให้หลักปฏิบัติได้ผลจริง และทำให้เห็นได้ว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานสามารถกระทำได้หลากหลายแนวทาง เพื่อให้เหมาะสมกับอรรถปริยาของผู้ปฏิบัติแต่ละคน แต่ทั้งนี้ แนวทางการปฏิบัติเหล่านั้นต้องอยู่บนพื้นฐานองค์ความรู้ที่แท้จริงในทางพระพุทธศาสนา แนวการสอนของท่านทั้งสองจึงเป็นแบบอย่างอันดีงามของวิธีการปฏิบัติที่มีรากฐานมาจากความเข้าใจอันถูกต้องในองค์ความรู้เกี่ยวกับกรรมฐาน

ปัจจุบัน การสอนกรรมฐานที่มีปรากฏทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีมากมายหลายสำนักซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายทั้งในด้านจุดมุ่งหมายและการปฏิบัติ เมื่อมีแนวทางปฏิบัติหลากหลายมากขึ้นย่อมมีบางแนวทางที่บิดเบือนหรือผิดเพี้ยนไปจากจุดมุ่งหมายและวิธีการปฏิบัติที่แท้จริงในพระพุทธศาสนา ซึ่งเกิดจากสาเหตุสำคัญ คือ การมองข้ามองค์ความรู้ที่แท้จริงไปมุ่งเพียงแต่ระดับวิธีการปฏิบัติเท่านั้น ดังนั้น หากสำนักหรือกลุ่มปฏิบัติต่างๆ หันมาสนใจในเรื่ององค์ความรู้กรรมฐานมากยิ่งขึ้น ไม่มุ่งเน้นแต่เฉพาะฝึกภาคปฏิบัติเพียงอย่างเดียว ก็จะเป็นแนวทางให้การปฏิบัติก้าวหน้าในทางที่ถูกต้องและเกิดการพัฒนาปัญญาอย่างแท้จริงตามแนวทางพระพุทธศาสนา

แนวทางการปฏิบัติกรรมฐานของพระโพธิญาณเถร(ชา สุภทฺโท) และ พระธรรมวิสุทธิมงคล(หลวงตามหาบัว) ทำให้เห็นว่า การแก้ปัญหาชีวิตมนุษย์ต้องเริ่มมาจากความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ความคิดปรุงแต่งของมนุษย์นำพาให้มนุษย์ไปสู่ความทุกข์ ความยึดมั่นถือมั่นเป็นเหตุของความทุกข์ การกระทำทั้งหลายทั้งปวงจึงไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยความยึดมั่นถือมั่น แต่ควรอาศัยการมีสติปัญญาในการปฏิบัติจัดการทุกข์ขึ้นตอนของชีวิต การอธิบายโดยความเข้าใจของ

สภาวะธรรมในธรรมชาติของชีวิตเช่นนี้ จึงน่าจะเป็นแนวทางให้ผู้ฝึกปฏิบัตินำเอาองค์ความรู้เหล่านี้ไปใช้ในการตรวจสอบประสบการณ์ของตนเอง และเป็นเครื่องช่วยชี้แนะในการปฏิบัติให้ดำเนินไปในทางที่ถูกต้องอีกด้วย

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่ายังมีประเด็นที่น่าสนใจที่จะต้องวิจัยเพิ่มเติม ดังนี้

๑. การศึกษาแนวการปฏิบัติอานาปานสติของพระพุทธรโฆษาจารย์กับพุทธทาสภิกขุ

๒. การศึกษาเปรียบเทียบลำดับสภาวะโสฬสญาณ ๑๖ และอานาปานสติ ๑๖ ชั้นในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท

๓. การศึกษาเปรียบเทียบแนวการปฏิบัติกรรมฐานของหลวงตามหาบัวกับแนวการปฏิบัติแบบรูปนาม